

Motion till riksdagen

1989/90:K240

av Lennart Brunander och Lars Sundin (c, fp)

Två riksmuseer till Sjuhäradsbygden

Folkrörelse- och biblioteksmuseum

Uppbyggnaden av våra folkrörelser och av biblioteksverksamheten hör intimt samman. När våra viktiga folkrörelser byggdes upp, fann man att en nödvändig del av det som borde göras var att höja folkbildningen. Det kunde man bli göra genom att läsa god litteratur – både facklitteratur och skönlitteratur. Men det var för dyrt att köpa böcker för privatpersoner utan föreningarna köpte böcker och lånade ut dem. På detta sätt har många av våra bygdebibliotek startat som en boklåda hos någon avdelning. Ofta fanns denna boklåda i något hem, det var hemma i någons kök som biblioteket tog sina första stapplande steg.

Utvecklingen går emellertid mycket snabbt och när vi idag besöker våra folkbibliotek eller lånar i bokbussen kan det vara svårt att tänka sig in i kedjan fram till nu. Det är nu hög tid att samla in och på olika sätt åskådliggöra hur våra folkrörelser vuxit fram, utvecklats och arbetat. Att göra det i samband med ett biblioteksmuseum vore mycket lämpligt eftersom mycket av framväxten är gemensam.

De människor som var med och har kunskap och minnesbilder av vad som hände blir allt färre. Det som skall göras måste göras snabbt innan kunskapen och minnena är borta. De förenings- och biblioteksmiljöer som borde finnas i ett dylikt museum går ännu att åstadkomma. Dessa båda museiidéer borde förverkligas i ett riksmuseum som man skulle kunna kalla för *folkrörelse- och biblioteksmuseum*.

Det vore lämpligt att förlägga ett sådant museum till Borås. I Borås finns bibliotekshögskolan som skulle ha stor glädje och användning av ett sådant museum. Den kunskap som finns samlad i bibliotekshögskolan borde också komma väl till pass vid uppbyggandet av museet.

Tekomuseum

Sjuhäradsbygden. knallebygd. textilindustri. Det är begrepp som hör ihop. Men hur blev det så?

Man spann och vävde i stugorna i de sju häraderna, som vi med ett begrepp nu kallar för Sjuhäradsbygden. Knallarna förmedlade dessa alster runt vårt

avlånga land. Knallen sålde inte bara kläder och andra tekoprodukter. Han berättade också för människorna vad som hände ute i världen. På detta sätt skaffade han sig en stor och säker kundkrets.

När handeln ökade – in på 1700-talet – startade förläggarverksamheten. På det sättet växte förläggargårdarna fram. Bomullsvävningen på förläggarbasis introducerades av en kvinna, Mor Kerstin i Stämmemad, Kinna i slutet av 1700-talet. Det var hennes son, Sven Eriksson, som tillsammans med två kompanjoner 1834 fick tillstånd att anlägga ett mekaniskt bomullsväveri. Man startade med 20 vävstolar. Många yrkeskunniga hemarbetare flyttade till fabriken för att där fortsätta sin syssla. Tolv år senare hade verksamheten växt så att 265 arbetare var sysselsatta vid 330 vävstolar. 1846 gavs den svenska bomullsvävningen ett skydd mot de importerade varorna genom den tulltaxa som då antogs.

Så växte den svenska tekoindustrin fram för att nå sina största höjder på 1950-talet. Vid denna tid var tekoindustrin spridd till flera regioner i Sverige, som Norrköping och Malmö med stor tekotillverkning. Därefter har tekoindustrin kraftigt decimerats. Många företag har lagts ned och många tekoarbetare har mist jobbet. Ännu finns dock en livskraftig tekoindustri och merparten har koncentrerats till Sjuhäradsbygden.

Att samla in maskiner, material, prover, ja helt enkelt dokumentera tekoindustrins historia har varit och är en viktig verksamhet. Redan på 1940-talet fanns föregångsmän som insåg detta. Det finns tack vare dessa förutseende människor väldigt mycket bevarat. Det museum som skapats i Borås har samlingar av maskiner och föremål, textilier, mönster och böcker. Genom ett samarbete med landets övriga tekniska museer har samtliga textilmaskiner överförts till Borås. Samtidigt har det lokalt insamlade materialet blivit mycket stort. Detta samlade material kan t ex användas för att bygga upp historiska arbetsplatser och boendemiljöer, o.s.v.

De lokaler som museet idag disponerar fyller på intet sätt de krav som kan ställas på säker förvaring och möjligheter att ordna utställningar där det material man har används. Museet är i behov av nya lokaler som ger möjlighet att exponera det material som finns.

1987 startade ett samarbete mellan landstinget i Älvsborgs län och Borås kommun. Det kommer att ge förbättrade möjligheter men verksamheten kommer trots det att vara otillräcklig. Statens kulturråd offentliggjorde under 1986 sin utredning med synpunkter på centralmuseernas framtida ansvarsområde. Det är nu hög tid att ta upp frågan om ett tekoindustrins riksmuseum.

Att tekoindustrins historia och dokumentation är ett riksintresse borde vara odiskutabelt. Det borde också vara ett riksintresse att det blir möjligt att visa detta på ett åskådligt sätt i såväl permanenta som tillfälliga utställningar. För detta krävs ett nytt museum. Ett faktum som understryker detta är att det i Borås finns kanske Europas största samlingar på detta område utan att det finns möjligheter att visa det för allmänheten. Att göra Borås tekomuseum till riksmuseum, med statligt ekonomiskt medansvar, är angeläget och brådskande.

I Borås finns nu ett centrum för utbildning och teknisk utveckling inom tekoindustrin. Klara samband finns mellan den befintliga högskoleutbild-

ningen, det tekniska centret Proteko som nu startat sin verksamhet i Algots gamla anrika lokaler och ett väl fungerande specialmuseum för branschen.

Mot. 1989/90
K240

När riksdagen behandlade denna fråga hösten 1989 hänvisades till ställningstagande som riksdagen tidigare tagit – nämligen att det inte skall inrättas några nya centralmuseer. Vi anser att det är ett beslut som skall ändras. Finns det motiv, och det anser vi att det finns i dessa fall, då bör riksdagen kunna besluta om nya centralmuseer.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar att förlägga ett riksmuseum som belyser folkrörelsernas framväxt och biblioteksverksamhetens historia till Borås.
2. att riksdagen beslutar att göra tekomuseet i Borås till riksmuseum, med statligt kostnadsansvar.

Stockholm den 18 januari 1990

Lennart Brunander (c)

Lars Sundin (fp)